

Millî Mücadele’de Batı Cephesi

Mondros Mütarekesi ile Türk topraklarında İtilaf Devletleri tarafından gerçekleştirilen işgallerin en uzun ve kapsamlısı Batı Anadolu’da yaşanan Yunan işgalidir. Başta Antalya olmak üzere, Güneybatı Anadolu’daki İtalyan işgali ise herhangi bir mücadele olmadan sona ermiştir. Millî Mücadele’deki kesin sonuca Batı Cephesi’nde yapılan muharebelerle ulaşılmıştır.

15 Mayıs 1919’da Yunanların İzmir’e çıkmasıyla başlayan işgallere karşı Anadolu’da millî bir uyanış başlamıştır. Bir taraftan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulurken aynı zamanda da gönüllü millî kuvvetler yani Kuvâ-yı Milliye oluşturulması için hazırlıklara başlanmıştır. Hemen her tarafta Kuvâ-yı Milliye birlikleri kurulmuş ve Batı Anadolu’da Yunan ordusu karşısında cepheler açılmaya başlamıştır.

İzmir’e çıkan Yunan kuvvetleri bir taraftan Anadolu içlerine doğru işgallerine devam ederken öte yandan 29 Mayıs’ta Ayvalık’ı işgal ederek Batı Anadolu’nun kuzeyinden ikinci bir kol ile işgali genişletmişlerdir. Buradaki işgal hareketi, 172’nci Alay Komutanı Yarbay Ali (Çetinkaya) Bey’in komutasındaki kuvvetlerin direnişi ile karşılaşmıştır. Bu direniş, Millî Mücadele Dönemi’nde bir düzenli ordu birliğinin ilk silahlı mukavemeti olarak kabul edilmiştir.

Aydın-Nazilli, Ayvalık, Bergama-Soma, Akhisar, Salihli ve Ödemiş cepheleri açılmıştır. Anadolu’da işgallerini genişleten Yunanlar, bölgeyi bir yangın yerine çevirmişlerdir. Kuvâ-yı Milliye bu dönemde gerçekten Yunan kuvvetlerine ağır darbeler indirmiştir. Bu başarılar işgal bölgesindeki halkın moralini düzeltmiş ve kendisine olan güvenini artırmıştır. Hatta İzmir’in işgalinden 1920 yılının ortalarına kadar geçen süre içinde düşman kuvvetleri karşısındaki en büyük engel Kuvâ-yı Milliye olmuştur. Ancak, düzenli ve teçhizat ile silah ve cephane açısından iyi durumda olan Yunan kuvvetlerine karşı Kuvâ-yı Milliye ile mücadele etmek şüphesiz çok zor olmuştur. Nitekim 1920 yılı ortalarına gelindiğinde Yunan işgali Bursa-Uşak-Denizli hattına kadar genişlemiştir. Bu durum karşısında Kuvâ-yı Milliye hareketinden düzenli orduya geçmek zorunlu hâle gelmiştir.

Kuvâ-yı Milliye’den düzenli orduya geçişi hızlandıran olayların başında Gediz Taarruzu gelmektedir. Türk kuvvetleri yapısının bir sonucu olarak, düzenli ve güçlü Yunan ordusuna karşı 24 Ekim 1920 günü yapılan Gediz Muharebesi’nde mağlup olmuştur. Bu yenilgi, TBMM’de endişelere ve tartışmalara sebep olmuştur. Mustafa Kemal Paşa da Gediz Taarruzu sonrasında “Efendiler, dalgalı, disiplinsiz, emir ve komutasız bazı hareketlerden sonra, bildiğiniz üzere, Gediz’de yenildik.” diyerek, düzenli orduya geçmenin gerekliliği üzerinde durmuştur.

Yapılan hazırlıklar sonucunda Ekim 1920 tarihinden itibaren Kuvâ-yı Milliye’nin tasfiyesine başlanmıştır. 9 Kasım’da Batı Cephesi, Batı ve Güney Cephesi olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Albay İsmet (İnönü) Bey Batı Cephesi Komutanlığına, Albay Refet (Bele) Bey de Güney Cephesi Komutanlığına atanmışlardır. Mustafa Kemal Paşa her iki cephe komutanına “Süratle düzenli ordu ve süvari birlikleri meydana getirmek” konusunda kesin direktifini vermiştir. Daha sonraki günlerde düzenli ordu organize olup genişlerken Kuvâ-yı Milliye birlikleri de peyderpey düzenli orduya katılmaya başlamıştır. Bu geçiş dönemi içinde bazı sorunlar yaşanmıştır. Bu döneme kadar serbest hareket etmeye alışmış, otoriteden uzak bazı Kuvâ-yı Milliye grupları, düzenli orduya dâhil olmak istememişlerdir. Bazı Kuvâ-yı Milliye grupları ikna olmayıp isyan edince üzerlerine ordu birlikleri gönderilmiştir. Sonuçta Kuvâ-yı Milliye tasfiye edilerek düzenli ordunun kurulması tamamlanmıştır.

Batı Cephesi’nde düzenli ordu birlikleriyle Yunan kuvvetlerine karşı ilk mücadele İnönü’de başlamıştır. 6 Ocak 1921’de

Bursa ve Uşak bölgelerinden Eskişehir-Afyonkarahisar istikametinde harekete geçen Yunan ordusu, 9 Ocak'ta İnönü mevkesine kadar gelerek 10 Ocak'ta saldırıya geçmiştir. Düzenli ordu birliklerini yeni tamamlamış ve Yunan ordusuna karşı oldukça zayıf olan Türk kuvvetleri, Yunanların çok üstün birlikleri karşısında direniş göstermişlerdir. Yunan kuvvetleri, beklemedikleri bu direniş karşısında 11 Ocak'ta eski mevzilerine çekilmek zorunda kalmıştır. Millî Mücadele tarihine Birinci İnönü Zaferi olarak geçen bu muharebe, aynı zamanda düzenli ordu birliklerinin Batı Cephesi'nde kazandığı ilk zafer olmuştur.

Birinci İnönü Muharebesi'nden sonra çekilen Yunanlar, bu muharebenin olumsuz etkilerini tersine çevirebilmek amacıyla yeni bir saldırıya geçerek 23 Mart 1921'de Bursa ve Uşak üzerinden ilerlemişlerdir. Bursa üzerinden ilerleyen Yunan kuvvetleri 26 Mart akşamı Türk mevzilerine yaklaşmıştır, 27 Mart'ta bölgede şiddetli çarpışmalar başlamıştır. 30 Mart'a kadar geçen süre içinde Yunan ordusu, Yenişehir, Pazarcık, Bozüyük, Bilecik ve Dumlupınar'ı işgal etmiştir. Güney Cephesi'nden aldığı takviye ile Batı Cephesi birlikleri, 31 Mart'ta karşı taarruza geçmiştir. Yunan ordusu 31 Mart'ı 1 Nisan'a bağlayan gece çekilmek zorunda kalmıştır. Yunanların çekilişinde Türk süvari birlikleri bu kuvvetlere ağır kayıplar verdirmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa'nın, "Böylece inkılap tarihimizin bir sayfası İkinci İnönü Zaferi'yle yazıldı." dediği bu başarı siyasi, askerî ve psikolojik açıdan Millî Mücadele'nin bundan sonraki seyrini olumlu yönde etkilemiştir. İkinci İnönü Zaferi yurt dışında ve Anadolu'da çok büyük yankılar uyandırmıştır. Yurt çapında bu zafer münasebetiyle şenlikler ve kutlamalar yapılmıştır. Türkiye'ye Sevr Anlaşması'nı kabul ettirmeyi amaçlayan Yunanların bu saldırısında da istenilen sonuç elde edilemeyince İtilaf Devletleri arasındaki birlik bozulmaya başlamıştır. Fransa, TBMM ile görüşmelere başlamış ve Zonguldak'tan çekilmiştir. İtalyanlar da Anadolu'dan çekilmeye başlamıştır.

Bursa civarındaki Yunan birlikleri, İnönü istikametinde harekete geçip Türk ordusu tarafından ağır bir yenilgiye uğratılırken aynı zamanda Uşak tarafındaki kuvvetleri de Türk Güney Cephesi'ne doğru yürüyüşe geçmiştir. Refet Bey komutasındaki Türk birlikleri, düşman kuvvetleri karşısında istenilen başarıyı sağlayamamıştır. Yunanlar Dumlupınar'daki mevzileri ele geçirip arkasından Afyonkarahisar'ı işgal ettikten sonra Çay - Bolvadin hattına kadar ilerlemiştir. Bu durum karşısında İnönü'de Yunanları yenen Türk birliklerinden bir kısmı hemen Eskişehir-Altıntaş istikametinden Dumlupınar istikametine kaydırılmıştır. Bütün bu gelişmeleri yakından takip eden Mustafa Kemal Paşa, stratejik ve taktik açıdan durumu değerlendirirken Yunanların bu genel saldırısında Uşak grubunun Dumlupınar'dan sonra Eskişehir'e doğru yürümesi gerekirken Afyonkarahisar üzerinden Konya'ya doğru yönelmesiyle asıl kesin sonuç alacağı alandan uzaklaşarak işe yaramaz ve tehlikeli bir duruma düştüğünü, bunun da bir hata olduğunu belirtmiştir. Arkadan ve yanlardan kuşatılan Yunan birlikleri Afyonkarahisar'ı boşaltmak zorunda kalmıştır.

Güney Cephesi Komutanı Refet Bey komutasındaki kuvvetler de Aslıhanlar'daki Yunanlara taarruz, etmiştir. Ancak bu taarruz Yunanlar tarafından durdurulmuştur. Mustafa Kemal Paşa, Aslıhanlar Muharebesi olarak bilinen bu harekâta Türk kuvvetlerinin başarılı olamadığını ve fazla zayıt verdiğini belirtmiştir. Dumlupınar ve Aslıhanlar Muharebeleri'nden sonra Yunan kuvvetleri ileri harekâta başlayıp Türk kuvvetlerine önce Kütahya'da sonra da Eskişehir'de saldırıya geçmiştir. Üstün Yunan kuvvetleri karşısında taktik anlamda toparlanıp taarruz etmek amacıyla Sakarya Nehri doğusuna çekilen Türk ordusu, Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar'ı elden çıkarmak zorunda kalmıştır.

Yunanlılar İnönü'deki iki yenilgi sonrası, Kütahya ve Eskişehir'de kazandıkları başarıyla Türk ordusuna kesin darbeyi vurmak ve Sevr'i tartışmasız kabul ettirmek düşüncesiyle Sakarya'nın doğusuna çekilen Türk birliklerine karşı büyük bir saldırıya geçmiştir. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın yönetiminde olarak 23 Ağustos 1921'de başlayıp 13 Eylül 1921 tarihine kadar aralıksız geceli gündüzlü 22 gün süren ve dünyanın en uzun meydan muharebelerinden olan

Sakarya Meydan Muharebesi, Yunan ordusunun çok ağır yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Türk tarafı Sakarya'da bozguna uğrayan Yunan ordusunu Eskişehir-Afyonkarahisar hattına kadar kovalamıştır. Sakarya Zaferi TBMM'de, Anadolu'nun her tarafında hatta İstanbul'da bile büyük bir coşkuyla kutlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa'ya TBMM tarafından "Gazi" unvanı ve "Mareşal" rütbesi verilmiştir.

Türk halkı kazanılan moral ile düşmanın Anadolu'dan atılması için maddi-manevi bütün imkânlarını seferber etmiştir. Yaklaşık bir yıllık hazırlık dönemi sonrasında düşmana son darbeyi vurmak için bütün hazırlıklar tamamlanmıştır. Çok gizli olarak yürütülen hazırlıklar sonrasında Başkomutan Mustafa Kemal Paşa yakın çalışma arkadaşları ile yaptığı görüşmeler sonucu "Büyük Taarruz" olarak adlandırılan harekâtı ağustos ayının sonlarında yapmayı kararlaştırmıştır.

Büyük Taarruz, 26 Ağustos 1922 Cumartesi sabahı saat 05.30'da topçu ateşiyle baskın şeklinde başlamıştır. Mustafa Kemal Paşa Nutuk'ta bu muharebeyi şöyle anlatmıştır:

"26 - 27 Ağustos günlerinde, yani iki gün içinde, düşmanın Afyonkarahisar'ın güneyinde 50 km ve doğusunda 20 - 30 km uzunluğundaki müstahkem cephelerini düşürdük. Yenilen düşman ordusunun bütün kuvvetlerini, 30 Ağustos'a kadar Aslıhanlar yöresinde kuşattık. 30 Ağustos'ta yaptığımız savaş sonunda düşmanın ana kuvvetlerini yok ettik ve esir aldık. Düşman ordusunun Başkomutanlığını yapan General Trikopis de esirler arasına girdi. Demek ki, tasarladığımız kesin sonuç, beş günde alınmış oldu. 31 Ağustos 1922 günü ordularımız ana kuvvetleriyle İzmir'e doğru yol alırken diğer birlikleriyle de düşmanın Eskişehir ve kuzeyinde bulunan kuvvetlerini yenmek üzere ilerliyorlardı."

Kazanılan 30 Ağustos Zaferi'nden sonra İzmir ve Eskişehir istikametine kaçan Yunan ordusunu takibe başlayan Türk kuvvetleri, Uşak ve Bursa yönünde harekâtını devam ettirmiştir. Uşak yönünde ilerleyen Türk ordusu, takibini 9 Eylül'de İzmir'e girerek sonlandırmıştır. İlerleyen diğer kuvvetler Bursa'yı Yunan işgalinden kurtarmıştır. Buradan Erdek ve Kapıdağ yarımadasına kadar çekilen Yunan birliklerine 18 Eylül'de son darbe vurulmuş ve bölge tamamen temizlenmiştir. Böylece Batı Anadolu'da savaş esirlerinin dışında bir tek Yunan askeri kalmamıştır. Türk tarafının İtilaf Devletleri karşısındaki kararlı tutumu sayesinde daha sonra Boğazlar ve bugünkü Trakya toprakları da işgalcilerden temizlenmiştir.

Batı Cephesi'nde yaklaşık 3,5 yıl süren mücadele ve sonuçları yeni Türk Devleti'nin doğuşunu hazırlamıştır. Türk ordusunun başarısı karşısında İtilaf Devletleri anlaşma yapmak zorunda kalmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın tutarlı ve kesin davranışı sonunda 3 Ekim 1922 tarihinde Mudanya'da ateşkes görüşmelerine başlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa, bu görüşmelerde Türk tarafını temsil etmek üzere Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa'yı görevlendirmiştir. Görüşmeler, hararetli ve gergin bir ortamda 11 Ekim 1922 sabahı anlaşmayla sonuçlanmıştır.

Orhan YÖNEY

KAYNAKÇA

ATATÜRK, M. Kemal, **Nutuk 1919-1927**, Yay. Haz. Zeynep Korkmaz, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 1991.

AYBARS, Ergün, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İzmir 1984.

KÖSTÜKLÜ, Nuri, "Millî Mücadele'de Batı Cephesi, Savaşlar ve Zaferler", **Türkler**, C 16, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002.

SARIHAN, Zeki, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü**, C III, TTK Basımevi, Ankara 1995.

TANSEL, Selahattin, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, C I, Ankara 1977.

Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi (4 Eylül 1919-9 Kasım 1920), II nci Cilt 3'üncü Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1999.

Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi ve Sonraki Harekât, II nci Cilt 5 nci Kısım 2 nci Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1995.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, TBMM Hükûmeti Dönemi (23 Nisan 1920-29 Ekim 1923), IV ncü Cilt I nci Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2001.

YALÇIN, Durmuş, vd., **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2000.

29/11/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-mucadelede-bati-cephesi/?pdf=3480> adresinden erişilmiştir